

5205

ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

Наш језик

НАШ ЈЕЗИК

XXXVI/1-4

**БЕОГРАД
2005**

Милорад Радовановић, *Планирање језика и други списи*

Под овим насловом појавила се у познатој издавачкој кући из Сремских Карловаца и Новог Сада још једна у низу књига Милорада Радовановића¹. Књига представља избор радова који су настали крајем посљедње деценије прошлога, двадесетог, и првих година двадесет првог вијека. То је, као што знамо, вријеме расклапања бивше (друге) Југославије, у коме се и стандардни језик у четири републике, који се звао српскохрватски, разложио на три језика: српски, хрватски и бошњачки. Како сам аутор књиге у предговору каже, то је вријеме било погодно „за разрађивање лингвистичке теорије у области *планирања језика*, за показивање исправности раније успостављених модела у тој области знања и понашања, те време које је наметало и решавање многих практичних питања у домену планирања језика: од именована језика, преко разматрања статусних питања с њим у вези [= *планирање стилијуса*], до расправљања о збивањима у самоме језику, у његовој супстанци (од прозодијске и фонолошке, преко лексичке и творбене, те граматичке [= морфолошке, синтаксичко-семантичке] и фразеолошке, до правописне, функционалностилске и других [= *планирање корџуса*]“². Само подсјећања ради, овдје треба напоменути да је аутор ове књиге, професор Милорад Радовановић, наш водећи социолингвиста, и не само социолингвиста. Он се проблематиком која се обрађује у овој књизи бави већ дужи низ година. Овдје, у вези с тим, треба поменути његову књигу *Социолингвистика*.

Књига је подијељена у четири дијела различитог обима. Сваки дио има неколико радова, иза којих се наводи релевантна литература. Први, највећи дио садржи осам радова: *Планирање језика и језичка политика*, *Од „српскохрватског“ до „српског“*, *Српски језик на размеђи векова*, *Социолингвистичке теме на размеђи векова*, *Социолингвистичке теме у словенским земљама*, *Стандардни језик, његове варијанте и подваријанте*, *Језичке њриликe у Босни и Херцеговини и*, на крају, *Контекстуална лингвистика и лингвистика јавне комуникације*.

¹ Milorad Radovanović, *Planiranje jezika i drugi spisi*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci — Novi Sad, 2004, 310.

² Стр. 6.

У првome раду аутор је објаснио неке социолингвистичке појмове, какви су *иланирање језика* и *језичка ѿолийшка*, затим је укратко представио и српско–хрватску језичку ситуацију, те језичку ситуацију у бившој Југославији. Послије тога аутор се бави промјенама у српском језику у другој половини двадесетог вијека. Он те промјене сагледава између два пола: балканизација и европеизација језика. Ту аутор указује на најзначајније појаве у савременом српском језику које се могу тумачити као резултати балканизације односно европеизације српског језика.

У другом раду аутор је понудио објашњење појаве с краја двадесетог вијека: један језик варијантно раслојен, разложио се на три стандардна језика. Ту појаву он је објаснио у оквирима своје теорије планирања језика у десет фаза. Најкраће, ради се, према М. Радовановићу, о промоцији варијаната једног стандардног језика у посебне стандардне језике. Кад је посриједи српски језик, М. Радовановић указује да је он у овим годинама доживио и промјене на вањском нивоу, на нивоу *иланирања сјаишуса*: српски језик је вратио своје име, односно српска варијанта заједничког језика постала је језиком, и на унутрашњем плану — на плану *иланирања корѿуса*: „промене које стандардни српски језик чине истовремено изложеним токовима (утицајима) културне и језичке »балканизације« — »европеизације«³. На извјестан начин на овај рад се наставља трећи рад — *Српски језик на размеђи векова*. Овдје се, наиме, полази од промјена које је српски језик доживио у означеном периоду и сигнирају се питања која проистичу из тих промјена. Та питања су подијељена у двије групе: инвентар екстерних питања и инвентар интерних питања. У првој групи се наводе она питања која иду у област планирања језика. Наравно, ријеч је о питањима која су данас актуелна у вези са српским стандардним језиком. У други круг иду она питања која се тичу српског стандардног језика на свим нивоима, од фонетско-фонолошког, морфолошког, творбеног, синтаксичког и семантичког, лексичког, фразеолошког, текстуалног па даље ... (стр. 105). Ту аутор даје списак тема које су отворене пред лингвистима.

Овом приликом скренуо бих пажњу читалаца и на рад под насловом *Стандардни језик, његове варијанте и подваријанте*. Рад је занимљив зато што аутор сагледава неке карактеристике српског стандардног језика данас и указује на извјесне разлике у његовим реализацијама у Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини (и Крајини). Свака од ових изведби има неке своје особености. У неким случајевима ради се о таквим разликама које су екстралингвистичке нарави, у шта спада нпр. однос према утицајима са стране. То је занимљиво јер говори о језичкој политици. Наиме, већ десетак година дјелује Одбор за стандардизацију српског језика, чији је задатак да изграђује и предлаже провођење јединствене језичке политике на цјелокупном српском језичком простору. Видимо, дакле, да се та политика још увијек не остварује јединствено на цијелом српском језичком простору⁴. На из-

³ Стр. 86.

⁴ Да се код нас још увијек тешко проводи јединствена језичка политика, свједочи и случај са именовањем нове европске валуте. Иако је Одбор за стандардизацију

вјесне проблеме у вези са српским језиком у Босни и Херцеговини скреће нам пажњу и последњи рад у овоме поглављу *Језичке њриликe у Босни и Херцеговини*. Рад је, по мени, значајан јер је он међу не тако бројним радовима у којим се сагледава ситуација српског језика у новонасталим босанскохерцеговачким приликама.

Други дио књиге садржи два рада. У првом, под насловом *Ивићеви*, М. Радовановић је дао свој осврт на књигу под истим насловом, која је објављена у познатој едицији *Одговори* М. Јевтића. У питању је осврт ученика Ивићевих, компетентног да сагледа допринос академика Милке и Павла Ивића развоју науке о српском језику у другој половини двадесетог вијека — у контексту славистике и шире. Други рад носи наслов *Ивићева класификација српских дијалеката*. И овај рад је везан за промјене настале разграђивањем друге Југославије и последице које су се на језичком плану одразиле. Аутор, наиме, разматра Ивићев рад *Српски дијалекти и њихова класификација*, гдје је наш познати дијалектолог дао ново виђење српских народних говора у свјетлу српско-хрватског језичког разлаза.

Трећи дио садржи три рада. У првоме под насловом *О њјави деконјонованња језичких јединица* М. Радовановић наставља своје раније бављење појавом разлагања лексичких јединица на конструкције. Иако је та појава дотицана у неколико наврата и раније, њено мјесто у језику и лингвистичко тумачење дао је у нашој лингвистичкој науци управо М. Радовановић. Овај рад представља наставак његовог занимања за ту тему. И други рад под насловом *О ѡродуктивности номинализационих ѡроцеса* представља наставак занимања М. Радовановића темом која је актуелна у лингвистици данас. У ствари, аутор је, како сам наглашава, показао „специјалне могућности нагомилавања, уланчавања номинализованих језичких структура, а у функцији доказивања високог степена продуктивности номинализационих процеса у неким функционалним стиловама савремених језика“ и закључио „да се у оваквим питањима не ради о стварима доброга језичкога укуса хоћемо ли радије бирати именицу или глагол, но се ради о стварима прагматички мотивисане преференције неких функционалних стилова и домена њихове употребе“⁵. Ово, даље, значи да и језичка норма мора рачунати са појавама номинализације као сасвим легитимним у појединим функционалним стиловима стандардног језика. Све ово што је овдје М. Радовановић укратко рекао о појави номинализације може се шире сагледати у његовим радовима, као и радовима неких других аутора, који се наводе на крају овог текста. На неки начин се објашњење појаве номинализација у савременим језицима, и у савременом српском језику, даје и у последњем раду из овог дијела књиге — *О когнитивном и функционалном стилу*: „нема друге но управо се одредити за објашњење да културни и когнитивни обрасци, начини мишљења и сличне појаве и чињенице с њима у вези, условљавају одговарајуће грама-

српског језика предложио да се она именује као *евро*, често је и у Србији и другдје присутан лик *евро*.

⁵ Стр. 225.

тичке и лексичке обрасце, па тек онда настају, у последици тога дакле, одговарајуће одлике »функционалних стилова« неке сорте»⁶.

У четвртој дијелу се налазе два прилога: *Значење значења и Лингвистика на размеђи векова*. Аутор сам каже да су то кључни текстови за ову књигу. Први је настао као поговор књизи *Значење значења. Проучавање ујилицаја језика на мисао и наука о симболизму* Ч. К. Огдена и А. А. Ричардса, која је објављена с почетка двадесетог вијека, а коју је превео управо М. Радовановић. Око тумачења феномена значења које је дато у тој књизи сучељаваће се научници разних усмјерења током цијелог двадесетог вијека, каже нам М. Радовановић. У другом овдје објављеном раду аутор даје своје виђење лингвистике у двадесетом вијеку, у оквиру ње и славистике, и виђење лингвистике у времену које је пред нама. Један од закључака овога рада могло би бити сљедеће Радовановићево мишљење: „има пуно добрих разлога да верујемо како је будућност науке о човеку и његовом језику (у деценијама пред нама) управо у некој верзији »когнитивне лингвистике« — да је за сада, сасвим условно, тако некако назовемо“⁷.

Да, на крају, закључимо. Књига *Планирање језика и други сјиси* Милорада Радовановића говори о томе шта се дешавало са српским језиком и у српском језику на размеђи двадесетог и двадесет првога вијека. Она ће бити незаобилазна литература свима оним који се буду бавили том проблематиком код нас и у свијету. Она још једном потврђује одличну теоријску спрему аутора и за лингвистичко и за социолингвистичко сагледавање проблема српског језика данас. Зато се она с правом може препоручити свима онима који се баве савременим српским језиком, са лингвистичке и социолингвистичке стране. Кад је у питању социолингвистички приступ, тешко је заобићи ову књигу на послу језичке политике и језичког планирања. Кад је у питању унутрашња страна језика, овдје се наводи низ тема које су релевантне при опису савременог српског стандардног језика, на свим језичким нивоима — разумије се, те теме се наводе у оквиру савремених теоријских приступа изучавању језика.

Све овдје поменуто, и много чега непоменутог, разлог је да ову књигу препоручим управо читаоцима *Нашег језика*.

Срејто Танасић

⁶ Стр. 231.

⁷ Стр. 298.